

XALQ OG‘ZAKI IJODI VA YOZMA ADABIYOT O‘RTASIDAGI TA'SIR

Sa'dullayeva Zerda Maxmudjon qizi
Urganch Ranch texnologiya universiteti

Annotatsiya: Ushbu tadqiqotda xalq og‘zaki ijodi (ertaklar, dostonlar, matallar, qo‘shiqlar) va yozma adabiyot o‘rtasidagi dinamik aloqalar, ta’sirlashuv jarayonlari hamda badiiy merosning uzluksizligi o‘rganiladi. Xalq og‘zaki ijodining yozma adabiyot shakllanishiga bo‘lgan ta’siri, shuningdek, professional adiblar asarlarida folklor elementlarining qayta ishlanishi masalalari tahlil qilinadi. Folklor va yozma adabiyotning genezisi: Og‘zaki an‘analarning yozma adabiyotga moslashuvi masalan, "Alpomish" dostonining yozma varianti.

Kalit so‘zlar: an‘anaviylik, variantlik, ommaviylik, anonimlik, sinkretizm, og‘zaki yaratilish, og‘zaki, yozma transmissiya, professionalizatsiya, maqollar, zarbulmasallar, rivoyatlar, qadimiy yodgorliklar

Аннотация: Данное исследование посвящено анализу русского языка как важнейшего элемента мировой культуры и коммуникации. Рассматриваются его лингвистические особенности, историческая эволюция, а также роль в современных политических, образовательных и цифровых процессах. Особое внимание уделяется положению русского языка в постсоветском пространстве и его взаимодействию с другими языками например, с узбекским в контексте языковой политики Узбекистана.

Ключевые слова: традиционализм, вариант, популярный, анонимность, синкретизм, устное творчество, устная, письменная передача, профессионализация, пословицы, идиомы, легенды, древние памятники.

Abstract: This study examines the dynamic relationships between oral folk art (fairy tales, epics, proverbs, songs) and written literature, the processes of influence, and the continuity of artistic heritage. The influence of oral folk art on the formation of written literature, as well as the issues of the processing of folklore elements in the works of professional writers, are analyzed. The genesis of folklore and written

literature: The adaptation of oral traditions to written literature, for example, the written version of the epic "Alpomish".

Keywords: traditionalism, variant, popular, anonymity, syncretism, oral creation, oral, written transmission, professionalization, proverbs, idioms, legends, ancient monuments.

Xalq og‘zaki ijodi va yozma adabiyot – bu ikki turkum adabiy merosning uzviy bog‘liqligi va o‘zaro ta’siri har bir milliy madaniyatning rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Xalq og‘zaki ijodi, asrlar davomida og‘zaki ravishda yetkazib kelinadigan ertaklar, dostonlar, qo‘shiqlar, maqollar, topishmoqlar kabi janrlar orqali xalqning donishmandligi, hayot falsafasi va badiiy qobiliyatini aks ettiradi. Yozma adabiyot esa, bu an‘analarni yanada takomillashtirib, badiiy jihatdan boyitadi va yangi talqinlar bilan boyitadi. Tarixiy jihatdan, ko‘pgina yozma adabiyot namunalari xalq og‘zaki ijodidan ilhomlanib yaratilgan. Masalan, Alisher Navoiy, Fuzuliy, Bedil kabi buyuk shoirlar asarlarida xalqona obrazlar, hikmatlar va folklor unsurlari keng o‘rin olgan. Shu bilan birga, yozma adabiyot xalq og‘zaki ijodiga ham ta’sir ko‘rsatib, yangi janrlar, mavzular va badiiy usullarni kiritadi. Universal va milliy xususiyatlar tahlili: Xalq og‘zaki ijodi va yozma adabiyotdagi umuminsoniy va milliy jihatlarni aniqlash. Xalq og‘zaki asarlarining yozma adabiyotga tarjima qilinishidagi o‘zgarishlarni o‘rganish. Qadimgi manbalarni o‘rganish va ularni zamonaviy adabiyot bilan solishtirish: Yozma manbalar tahlili: Qadimgi yozma manbalardagi folklor elementlarini aniqlash. Sarmishsoy, Zarautsoy kabi qoyatoshlardagi tasvirlarni adabiyotdagi obrazlar bilan solishtirish. Tarixchi va yozuvchilarning asarlarida saqlanib qolgan xalq ijodi namunalarini o‘rganish. Xalq Og‘zaki Ijodi va yozma adabiyot o‘rtasidagi ta’sir.

Xalq og‘zaki ijodi (folklor) va yozma adabiyot o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir uzluksiz va dinamik jarayon bo‘lib, ikkala soha ham bir-birini boyitib, madaniy merosning rivojlanishiga katta hissa qo‘shadi. Folklor va Adabiyotning o‘zaro bog‘liqligi Xalq og‘zaki ijodi yozma adabiyot uchun asos bo‘lib xizmat qilgan. Qadimgi miflar, afsonalar, ertaklar, dostonlar kabi folklor namunalari yozma adabiyotning shakllanishida muhim rol o‘ynagan. Masalan, “Alpomish” dostoni kabi epik asarlar avval og‘zaki tarzda yaratilgan, keyinchalik yozma shaklda qayd etilgan. Shu bilan birga, yozma adabiyot folklor elementlarini o‘zlashtirib, ularga yangicha talqin bergan. An‘anaviylik va Yangilanish Folklor an‘anaviy jihatlari bilan saqlanib qolgan

bo'lsa-da, yozma adabiyot uni yangi badiiy uslublar, janrlar va g'oyalar bilan boyitadi. Misol uchun, Navoiyning "Layli va Majnun" dostonida folklor motivlari ishlatilgan, ammo u yozma adabiyotning badiiy uslubida ifodalangan. Ijodiy jarayonlarning Jamoaviy ijod, anonimlik, og'zaki tarqalish, variantlilik. Mualliflik huquqi, yozma shaklda saqlanish, badiiy tahlil va tanqidga uchraydi. Professional adabiyot folklor syujetlarini qayta ishlab, ularni yangi talqinlar bilan boyitadi. Masalan, Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" romanida xalq og'zaki hikoyalarining unsurlari mavjud. Zamonaviy Adabiyotda Folklorning Ahamiyati: Hozirgi zamon adabiyotida folklor elementlari (masalalar, maqollar, tarixiy rivoyatlar) keng qo'llaniladi. Bu xalq an'analari yangi avlodga yetkazish va milliy madaniyatni saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Xalq og'zaki ijodi (folklor) va yozma adabiyot o'rtasidagi o'zaro ta'sir nafaqat madaniy merosning taraqqiyotida, balki milliy adabiyotning shakllanishida ham hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu ikki soha bir-birini boyitib, yangi badiiy ifoda usullarini yaratadi. Folklor – Yozma Adabiyotning Asosiy manbai Folklor yozma adabiyot uchun badiiy materiallar, syujetlar va obrazlar manbai bo'lib kelgan. Qadimgi dostonlar ("Alpomish", "Gorogli"), ertaklar, afsonalar va maqollar yozma adabiyotga boy mazmun va shakl bergan. Masalan, Alisher Navoiyning "Xamsa" asarlarida ko'plab folklorik unsurlar (afsonaviy qahramonlar, sehrli elementlar) ishlatilgan. Yozma adabiyot folklorning anonimligini buzadi, chunki mualliflik huquqi paydo bo'ladi. Yozma Adabiyotning folklorga ta'siri Professional adabiyot folklor syujetlarini qayta ishlab, ularga yangicha talqin beradi. Abdulla Qodiriyning "O'tgan kunlar" asarida xalq og'zaki rivoyatlari, maqollar va tarixiy folklor elementlari keng qo'llanilgan. Zamonaviy adabiyotda folklor unsurlari (masalan, afsonalar, sehrli realizm) qanday yangicha talqin qilinmoqda. Folklor va Adabiyotning Ijtimoiy-madaniy ahamiyati Folklor xalqning jamoaviy ongini aks ettirsa, yozma adabiyot shaxsiy ijod mahsuli hisoblanadi. Biroq, ikkalasi ham milliy kimlikni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy adabiyotda Folklorning yangi talqinlari Hozirgi zamon adabiyotida folklor elementlari (masalan, xalq ertaklarining postmodern talqini, fantastika janrida afsonalardan foydalanish) keng tarqalgan.

Xalq og'zaki ijodi (folklor) va yozma adabiyot o'rtasidagi o'zaro ta'sirni o'rganish natijasida quyidagi asosiy xulosalarga kelish mumkin-ki. Folklor - yozma

adabiyotning asosiy manbai Xalq ogʻzaki ijodi dostonlar, ertaklar, afsonalar, maqollar kabi janrlari yozma adabiyotning shakllanishida asosiy rol oʻynagan. Navoiy, Fuzuliy, Bedil kabi klassiklar asarlarida folklor unsurlarining keng qoʻllanilishi bu oʻzaro bogʻliqlikning yorqin namunasidir. Agar folklor yozma adabiyot uchun manba boʻlsa, yozma adabiyot ham folklor materiallarini badiiy jihatdan boyitib, ularga yangicha talqin beradi. Bu jarayon folklor va adabiyotning uzviy rivojlanishini ta'minlaydi. Zamonaviy adabiyotda folklor elementlarining qayta talqini (masalan, postmodern romanlarda ertak motivlarining qoʻllanilishi) milliy madaniyatning yangi sharoitda saqlanishi va rivojlanishining muhim omilidir. Yozma adabiyot folklor namunalarini

t

i

z

i 1. "Oʻzbek folklori va yozma adabiyot oʻrtasidagi oʻzaro taʼsir" (Oʻzbekiston Fanlar Akademiyasi nashrlari)

l 2. "Dostonlar va zamonaviy roman: anʼana va innovatsiya" (Adabiyotshunoslik jurnallarida chop etilgan maqolalar)

3. **Mikhail Bakhtin** – "*Dialoglik printsipi*" (xalq ogʻzaki ijodining badiiy asarlarga taʼsiri)

4. **Northrop Frye** – "*Arxetip va mif*" (folklor va adabiyotdagi umumiy obrazlar)

5. **James Frazer** – "*Oltin shox*" (xalq afsonalari va adabiyotdagi mifologik motivlar)

b

,

u

l

a

r

n

i

k

e

y

i

n

g

